

Краснопольська Ріта Анатоліївна,
студент 5-К курсу ННІ №4 НАВС;
Науковий керівник: Вакулик О. О., доцент
кафедри криміналістики та судової медицини
НАВС, кандидат юридичних наук

СПІВВІДНОШЕННЯ ЮРИДИЧНОЇ МОВИ ТА МОВИ СУДОВИХ ЕКСПЕРТИЗ

Розвиток суспільства за роки незалежності України пов'язаний із посиленням боротьби зі злочинністю. Розробка ефективних засобів і методів боротьби з правопорушенням їх причин - головне завдання криміналістики, зокрема судової експертизи, яка використовує новітні методи і засоби дослідження. Судова експертиза підсилює доказовий базис матеріалів кримінального провадження забезпечує встановлення об'єктивної істини, відіграючи важливу роль у розробці й практичному впровадженні наукових методів та методик дослідження матеріалів під час розслідування злочинів і судового розгляду провадження.

Судова експертиза - це дослідження експертом на основі спеціальних знань матеріальних об'єктів, явищ і процесів, які містять інформацію про обставини справи, що перебуває у провадженні органів досудового розслідування чи суду [1].

На сьогоднішній день постає необхідність у системному підході вивчення мови судової експертизи, вона пов'язана з тим, що мова в цілому володіє властивістю системності, і її окремі утворення - підсистеми вимагають в пізнанні системного підходу. Під мовою розуміють «систему знаків, яка служить засобом людського спілкування, розумової діяльності, засобом

вираження самосвідомості особистості, передавання від покоління до покоління і збереження інформації» [2, с. 130]. Тому одним з першорядних завдань, що розробляють у рамках судової експертизи, є дослідження проблем мови, її термінології та вдосконалення мовної форми.

Під юридичною мовою, в найзагальнішому вигляді розуміється певний набір специфічних засобів, призначених об'єктивувати той або інший юридичний зміст. Юридична мова будується на базі літературної мови, але має певне семантичне навантаження, своєрідну сукупність специфічних мовних засобів (лексичних, фразеологічних, граматичних, стилістичних) і являє собою окрему форму соціального спілкування. Юридична мова як комплексне поняття охоплює декілька видів мови права: мову закону (або державна юридична мова), наукову юридичну мову, судову мову, мову публіциста - правознавця, адміністративно-правову мову, мову кримінального права (вивчає З. Тростюк), мову цивільного права (С. Харитонов, О. Підпригора), мову криміналістики (В. Радецька), а також інші мови окремих галузей юридичної науки.

Юридичну мову ще називають загально-юридичною мовою та виділяють наступні види й різновиди: 1) спеціальна галузева юридична мова: адміністративно-правова, мова кримінального права, мова цивільного права, мова криміналістики, мова судової експертизи, інші мови окремих галузей юридичної науки; 2) стильова юридична: мова публіциста-правознавця, мова оратора-адвоката, мова ділових паперів (діловодства); 3) юридична мова міжнародного спілкування; за функціональним призначенням; 4) наукова юридична мова; 5) судова юридична мова. Всі ці види мови істотно відрізняються один від одного, але мають однакові недоліки. Так, під мовою судочинства розуміють державну мову, якою ведеться судочинство, розгляд справ у судах України згідно з конституційним принципом [3, с. 72-73].

Проблеми удосконалення та розвитку юридичної і експертної мови висвітлюють в своїх працях як вчені - юристи (М.Є. Бондар, Т.В. Будко, Т.С. Волчецька, І.В. Гора, С.Е. Зархіна,

Н.І. Клименко, С.П. Кравченко, Г.С. Онуфрієнко, О.А. Підпригора, В.Я. Радецька, Н.В. Разбегіна, В.Ф. Статкус, Б.Р. Стецюк, З.А. Тростюк, Є.І. Федик, Є.О. Харитонов тощо), так і вчені - філологи (Н.В. Артикуца, М.Б. Вербенец, Б.Ю. Онишко, Ю.Ф. Прадід, О.Ф. Юрчук та інші).

Юридична мова як комплексне поняття охоплює різні види мови права: мову закону, наукову юридичну мову, судову мову, мову публіциста-правознавця, а також інші мови окремих галузей права: мову цивільного, господарського, кримінального, адміністративного права, мову криміналістики і судових експертиз.

Особливою межею мови судової експертизи є її істотна відмінність від мови права, законодавства. Підставою для виділення мови судової експертизи є неспівпадіння її специфічних функцій із загальноприйнятими функціями, наявність особливих засобів для вираження судово-експертних досліджень, їх наукового розвитку і оцінки, термінологічного і текстуального закріплення.

Експертна мова - це вид професійної мови, що містить особливі засоби для виразу понять та процесів судово-експертних досліджень, їх наукового розвитку і оцінки, термінологічного і текстуального закріплення, вона обслуговує вузькоспеціальну сферу діяльності експертів особливим словарним фондом, який складається із спеціальних термінологічних систем, з характерним специфічним засобом відбору, вживання і організації мовних засобів. Тобто можна стверджувати, що експертна мова володіє більшою мірою спеціалізації і абстрактності термінології, ніж, наприклад, мова права або літературна мова і повинна бути достатньо уніфікована, щоб нею могли користуватися судові експерти різних спеціальностей, судді, слідчі та інші правоохоронні органи.

Враховуючи те, що судово-експертна мова історично обумовлено зазнала зміни, вона потребує цілісного теоретичного підходу та аналізу. Головні вимоги, які ставляться до сучасної мови судової експертизи - простота та ясність, максимальна

точність виразу, що не допускає можливості відмінностей в тлумаченні, це - формалізація, визнання необхідності єдності експертної термінології.

Формалізована ж мова - такий вид мови, процес створення якої відбувається в окремих теоріях судових експертиз у зв'язку з необхідністю вирішення експертних завдань з використанням комп'ютерної техніки.

Тенденціями формування і розвитку наукової мови судової експертизи та її термінологічного апарату, як слушно зазначає Т.В. Авер'янова, можна вважати ті тенденції, які були сформовані ще Р.С. Белкіним для мови її спорідненої науки криміналістики [4, с.109]:

- розширення кола вживаних термінів;
- уніфікація термінології;
- розроблення знакових систем (ступінь високої формалізації);
- зміна визначень (уточнення, заміна одних іншими;
- диференціація окремих визначень [5, с. 183-184].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Закон України « Про судову експертизу» [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/4038-12>
2. Криміналістика. Енциклопедичний словник (українсько-російський і російсько-український). 1500 термінів [Текст] : словарь / В. Ю. Шепітько ; за ред. В. Я. Тація; Академія правових наук України. - Харків : Право, 2001. - 560 с.
3. Богославська М. О. Юридична мова і мова судових експертиз / М. О. Богославська // Право України. - К.: ТОВ Видавничий Дім «Ін Юре», 2008. - №7. - С.71-75.
4. Аверьянова Т. В. Судебная экспертиза: курс общей теории / Т. В. Аверьянова. - М.: Норма, 2006. - 479 с.
5. Белкин Р. С. Курс криминалистики: Учебное пособие для вузов / Р. С. Белкин // 3-е изд., допол. и исправ. - М.: ЮНИТИ-ДАНА, Закон и право, 2001. - 837 с.